

Дубова 2002: Дубова О.А. Типологічна еволюція морфологічних систем української і російської мов: монографія [Текст] / О.А. Дубова. – К.: Видав. центр КНЛУ, 2002. – 302с. – Бібліогр.: с.269-300. – ISBN 966-638-099-4.

Ильина 2000: Ильина Н.Е. Рост аналитизма в морфологии [Текст] / Н.Е. Ильина // Русский язык конца XX столетия (1985-1995). – М.: Языки слав. к-ры, 2000. – С.326-344. – Библиогр.: с.343-344. – ISBN 5-7859-0124-2.

Клобуков 2001: Клобуков, Е.В. Аналитические глаголы в русском языке [Текст] /Е.В. Клобуков // Жизнь языка: сб. статей к 80-летию М.В. Панова / С.М. Кузьмина (отв. ред.). – М.: Языки славян. к-ры, 2001. – С.77-87. – Библиогр.: с.86-87. – ISBN 5-7859-0216-8.

Князев 2007: Князев, Ю.П. Морфологический строй русского языка и направления его эволюции [Текст] / Ю.П. Князев // Современный русский язык: Морфология: учебник для студентов филол. фак-тов вузов / С.И. Богданов, М.В. Воейкова, В.Б. Евтюхин и др. – СПб: Фак-т филологии и искусства СПбГУ, 2007. – С.648-660. – Библиогр.: с.660-662. – ISBN 978-5-8465-0721-0.

Колесников 1992: Колесников, А.А. Аналитизм в грамматической системе современного русского языка [Текст] / А.А. Колесников – Измаил: Измаил. пед. ин-т, 1992. – 128с. – Библиогр.: с.119-124.

Кузнецов 1954: Кузнецов, П.С. Морфологическая классификация языков [Текст] / П.С. Кузнецов; под общ. ред. В.А. Звегинцева. – М.: Изд-во Москов. ун-та, 1954. – 35с. – 15000 экз.

Панов 1971: Панов, М.В. Об аналитических прилагательных [Текст] / М.В. Панов // Фонетика. Фонология. Грамматика: К 70-летию А.А. Реформатского: сб. ст.: Ин-т языкознания / Редкол.: Ф.П. Филин (отв. ред.) и др.: Акад. наук СССР: Ин-т языкознания. – М.: Наука, 1971. – С.240-245.

РЯСО 1968: Русский язык и советское общество. Социолого-лингвистическое исследование. Лексика современного русского литературного языка [Текст] / Под ред. М.В. Панова. – М.: Наука, 1968. – 187с. – 7500 экз.

Смирницкий 1955: Смирницкий, А.И. Лексическое и грамматическое в слове [Текст] / А.И. Смирницкий // Вопросы грамматического строя / Редкол.: В.В. Виноградов и др.; Акад. наук СССР; Ин-т языкознания. – М.: Изд-во АН СССР, 1955. – С.11-53.

Тукова 2007: Тукова, Т.В. Морфология защищается [Текст] / Т.В. Тукова // Русский язык: исторические судьбы и современность: III Междунар. конгресс исслед. русск. языка (Москва, МГУ, филол. ф-т, 20-23 марта 2007г.): Труды и матер. / Сост. М.Л. Ремнёва, А.А. Поликарпов. – М.: МАКС Пресс, 2007 г. – С.187-188. – ISBN 978-5-317-01900-6.

Тукова 2003: Тукова, Т.В. Растёт ли аналитизм в морфологии? [Текст] / Т.В. Тукова // X Международная конф. по функциональной лингвистике «Функционирование русского и украинского языков в эпоху глобализации»: сб. науч. докл. Ялта. 29 сент.-4 окт. 2003 г. – Симферополь, 2003. – С.330-331. – Библиогр.: с.331. – ISBN 966-8295-61-7.

Шведова 1966: Шведова, Н.Ю. Активные процессы в современном русском синтаксисе (Словосочетание) [Текст] / Н.Ю. Шведова. – М.: Просвещение, 1966. – 156с. – 27000 экз.

В статье обоснована важность изучения соотношения синтагматики и парадигматики для наблюдения над типологической подвижностью русского языка современной эпохи.

Ключевые слова: тип языка, строй языка, синтагматика, парадигматика.

The article provides the importance of the study of the correlation between syntagmatics and paradigmatics for the survey of the typologic dynamics of the Modern Russian language.

Keywords: type of language, structure of language, syntagmatics, paradigmatics.

Надійшла до редакції 22 вересня 2010 року.

Олена Філатова

ББК Ш10*00
УДК 413.1.18

РЕАЛЬНА ОДИНИЦЯ ПОРОДЖЕННЯ І СПРИЙМАННЯ МОВЛЕННЯ, ЇЇ ГРАМАТИЧНІ ТА ЗМІСТОВНІ ОЗНАКИ І ФУНКЦІЇ

У статті набувають розвитку думки акад. Л.В. Щерби про синтагму, що висловлені в його останніх виступах та неопублікованих нотатках. Стверджується, що основною одиницею організації та сприймання мовлення є синтагма. Приділяється увага внутрішнім синтагматичним та міжсинтагматичним зв'язкам і відношенням.

Ключові слова: синтагма, синтагматична структура, ключове слово синтагми, внутрішній синтагматичний зв'язок, міжсинтагматичний зв'язок, власне-смысловий зв'язок, опосередкований смысловий зв'язок, асоційований смысловий зв'язок.

© Філатова О.В., 2011

У вітчизняній лінгвістиці проблема синтагми, незважаючи на свою надзвичайну важність для теорії і практики мовлення, а також для навчання письмовому відображенню результатів мислення, формування вмінь і навичок читання та адекватного сприйняття тексту, тільки починає привертати до себе увагу, хоча це, безумовно, одна з фундаментальних наукових проблем, яка поставлена мовленнєвою практикою. Вона довго залишалася поза увагою наших лінгвістів. Наприклад, в американській лінгвістиці історія її вивчення налічує вже багато десятиліть [Braine 1963; Fodor, Bever 1965; Slobin 1971].

Проблема словосполучення і синтагми – одна з найдискусійніших в сучасному мовознавстві. Їй приділялося багато уваги різними поколіннями лінгвістів в різних країнах, але розв'язувалася вона ними по-різному. Синтагму до певної міри підмінили словосполученням, унаслідок чого одержали спотворене віддзеркалення не тільки мовленнєвої діяльності, але і сприйняття її результатів. Головне завдання цієї статті – вказати на цю невідповідність і за допомогою прикладів показати, що синтагма – конкретна основоположна структурно-сміслова мінімальна мовленнєва одиниця. Академік Л.В. Щерба усвідомив існування синтагми лише в останні роки свого життя, він говорив про неї в своїх виступах на наукових конференціях і писав в останніх роботах, що залишилися неопублікованими. Цю проблему ми розвиваємо услід за ним.

Роздуми над тим, яка одиниця виступає в якості основного компонента породження мовлення, приводять до висновку, що така одиниця повинна бути, по-перше, **мінімальною**, по-друге, **однозначною** і, по-третє, **мовленнєвою**, тобто повинна мати не узагальнююче значення, яке характерне для мовних одиниць, а конкретне, ситуативне. Серед мовленнєвих одиниць тільки синтагма має такі показники.

Щоб розібратися в тому, як реально відбувається процес мовлення, розглянемо синтагматичну структуру наступного речення:

Усі вони, / ще зовсім юні, / безтурботні, / з щасливими обличчями, / граючись / та азартно розмахуючи руками, / співали якусь веселу пісню.

Головне для нас зараз – відображення структурно-змістовних особливостей синтагм, тобто метамовленнєвий аспект синтагматичної структури та її окремі структурні одиниці. Коротко охарактеризуємо синтагми:

Усі вони – займенникова двухкомпонентна синтагма, між компонентами підрядний зв'язок, узгодження у числі та відмінку, з передачею кількісно-означальних синтаксичних відношень і вказівно-сміслових;

ще зовсім юні – іменна синтагма з ключовим словом-прикметником *юні*, до якого прилягають два прислівники: слова *ще* і *зовсім* підкреслюють стан позитивної якості суб'єктів, яка визначається ключовим словом, на момент їх дії;

безтурботні – іменна однокомпонентна синтагма, якої, як вважає суб'єкт мовлення, достатньо, щоб у сполученні з двома другими синтагмами в одній і тій же синтаксичній позиції передати конкретну якісну характеристику суб'єктів;

з щасливими обличчями – іменна синтагма, яка складається з двох словоформ, побудована на підрядному зв'язку (узгодження у числі і відмінку), передає означальні синтаксичні відношення, у смислового відношенні доповнює й завершує якісну характеристику суб'єктів;

граючись – однокомпонентна дієслівна синтагма для передачі на міжсинтагматичному рівні обставинні відношення образу дії за допомогою іншої дії;

та азартно розмахуючи руками – дієслівна синтагми, складається з трьох компонентів з сурядним зв'язком, граматично ключове слово – *розмахуючи*, яке керує словоформою *руками* (об'єктні відношення) і до якого прилягає слово *азартно* з передачею відношень образу дії;

співали якусь веселу пісню – дієслівна синтагма складається з чотирьох слів з підрядним зв'язком, дієслово керує прямим додатком, який має при собі узгоджене означення (*веселу*) з уточненням недостатньої визначеності об'єкту (*якусь*).

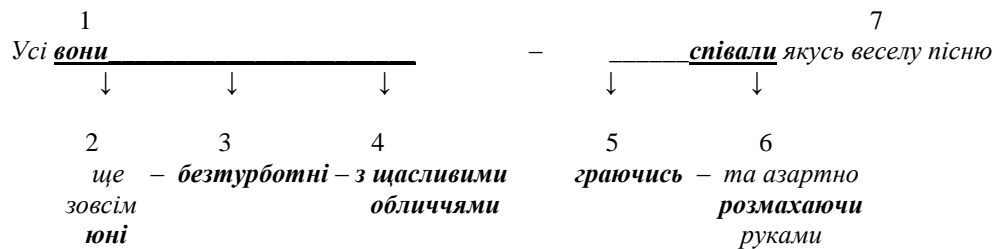
А тепер проаналізуємо міжсинтагматичні зв'язки і відношення у цьому реченні.

Усі вони, / ще зовсім юні, / безтурботні, / з щасливими обличчями – контактні розташовані синтагми, міжсинтагматичний підрядний зв'язок між першою синтагмою й двома наступними (міжсинтагматичне узгодження у числі та відмінку), остання синтагма у цьому ряду – неузгоджене, складене за формою означення, атрибутивні синтаксичні відношення з першою синтагмою та єднальні перелікові відношення між трьома останніми;

Усі вони / співали якусь веселу пісню – дистантно розташовані синтагми, зв'язані на рівні ключових слів міжсинтагматичним предикативним зв'язком, між ними предикативні відношення, з вказівкою на вичерпну кількість суб'єктів дії, їх спільної дії та конкретно не означеного її об'єкта; ключові слова узгоджуються тільки у числі;

граючись / та азартно розмахуючи руками, / співали якусь веселу пісню – контактні розташовані синтагми, між їх ключовими словами (*граючись* – *розмахуючи* і *співали*) підрядний зв'язок (прилягання), обставинні відношення: передається значення образу дії іншими діями, вираженими дієприслівниками і супутними тій, яка передається присудком. Між двома першими синтагмами сурядні відношення, вони займають однакову синтаксичну позицію по відношенню до останньої синтагми. Їх смислова роль – передати обставинні особливості виконання головної дії її суб'єктами, указуючи на супутні їх дії.

Синтагматична структура речення складається з семи синтагм і має такий вигляд (цифрами вказані синтагми та їх послідовність):

Граматична ієрархія синтагм підкреслюється їх рівневим розташуванням. Два рівні синтагм свідчать про наявність між ними вертикального (підрядного) та горизонтального (предикативного і сурядного) зв'язків. Верхній рівень представлений предикативним зв'язком між першою та сьомою синтагмами. Нижній – двома рядами синтагм: з них друга, третя і четверта об'єднані сурядним зв'язком, вони граматично підпорядковані першій синтагмі. П'ята і шоста синтагми також об'єднані між собою сурядним зв'язком, але підпорядковані вони сьомій синтагмі. Ці два ряди синтагм граматично і змістовно між собою безпосередньо не зв'язані. Але завдяки предикативному зв'язку між першою та сьомою синтагмами, з якими ці ряди відповідно граматично поєднуються, між ними виникає опосередкований змістовний зв'язок, який сприяє формуванню речення та його загального змісту. Сутність цього опосередкованого зв'язку полягає в тому, що два ряди безпосередньо нічим не зв'язаних між собою синтагм, які не передбачають, але й не виключають один другого, розвивають й уточнюють зміст речення відповідно до його комунікативної мети.

Як бачимо, зміст речення складається не з семантики окремих слів як одиниць мови, які мають узагальнене значення, а з конкретних, ситуативних значень кожної із синтагм, що можна відобразити майже математично (S – зміст речення, який складається із значень усіх лінійно нарощуваних синтагм, дужки вказують на особливості групування синтагм).

$$S = (\text{Усі} + \text{це} + \text{безтурботні} + \text{з щасливими}) + (\text{граючись} + \text{та азартно} + \text{співали})$$

вони	зовсім		юні			руками		веселу	пісню
-------------	---------------	--	------------	--	--	---------------	--	---------------	--------------

У кожній синтагмі, яка складається з декількох слів, є граматично ключове слово (або словосполучення), навколо якого об'єднуються всі інші її слова (якщо вони є) в єдину структурно-змістовну групу. На рівні ключових слів встановлюються синтаксичні та смислові зв'язки між синтагмами. У процесі мовлення виникають не тільки внутрішні синтагматичні, але й міжсинтагматичні зв'язки, які об'єднують синтагми як мінімальні мовленнєві одиниці в єдиний текст. На схемі жирним шрифтом позначені вузлові компоненти міжсинтагматичного зв'язку.

Ключові слова синтагм часто являються головними не тільки у граматичному, але і в смисловому відношенні, хоча це необов'язково. Змістовно актуальним може стати будь-який компонент синтагми, незалежно від його структурної ролі та граматичних показників.

У багатьох синтагмах є слова, які безпосередньо синтаксично і змістовно між собою не поєднані, але завдяки їх зв'язку з ключовим словом між ними виникає опосередкований змістовний зв'язок, у результаті чого синтагма виступає в якості єдиного структурного блоку з конкретним, ситуативним значенням. Так що вже з синтагми, з її конкретним змістом, здійснюється комунікативна функція кожної з мовленнєвих одиниць. Інакше і не могло бути, тому що комунікація є ознакою мовлення взагалі, а значить, кожній його одиниці, незалежно від її об'єму, притаманна ця ознака, бо вона не акцидентна, а суттєва. Відносно цього доцільно нагадати про те, як кваліфікував синтагму О.О. Реформатський, називаючи її: "найпростішою комунікативною (синтаксичною) одиницею" [Реформатський 1947: 106].

Розглянемо такі речення:

Сьогодні тільки брат прийшов до нього; Як засмутив його вчинок товариша; Скоро, можливо, батько розповість про це.

Хоча вони доволі прості, але не однозначні. Тому жодне не можна вважати мінімальною мовленнєвою одиницею. Порівняйте, наприклад, зміст цих речень при таких варіантах їх синтагматичної структури:

<i>Сьогодні тільки / брат прийшов до нього</i>	(довго не ходив, та сьогодні прийшов) і
<i>Сьогодні / тільки брат прийшов до нього</i>	(тільки брат прийшов сьогодні).
<i>Як засмутив його / вчинок товариша</i>	(вчинок товариша дуже засмутив його) і
<i>Як засмутив його вчинок / товариша</i>	(його вчинок дуже засмутив товариша).
<i>Скоро, можливо, / батько розповість про це</i>	(можливо, недовго чекати) і

Скоро, / можливо, батько / розповідь про це (якщо він захоче це зробити).

Якщо б ці речення були не метамовленневими структурами, якими зараз вони представлені, а входили б у будь-яке усне висловлювання або у конкретний текст, то, звісно, мали б тільки один варіант синтагматичного членування – той, який зазначив їм своєю інтонацією суб'єкт мовлення або передбачив автор тексту і який читачеві треба було б визначити самостійно – на основі контексту, – щоб адекватно зрозуміти їх зміст. Цілком очевидно, що у всіх цих реченнях слова сприймаються не кожне окремо, а у визначених єдностях, синтагмах. На основі розглянутих структур можна зробити декілька висновків:

1) речення будується не з окремих слів лексичної системи, тому що в ньому між розташованими поруч словами не завжди існує синтаксичний і смисловий зв'язок (якщо мовлення – це ланцюг зв'язаних між собою слів, то всі лексеми, які контактують, повинні бути зв'язані);

2) речення формується завдяки послідовному лінійному нарощенню мінімальних мовленневих одиниць – синтагм;

3) зміст речення складається не за допомогою кожного наступного слова, а значить, сприймання змісту речення здійснюється не на словесному рівні;

4) якщо в організації речення беруть участь не слова мови, а групи слів, синтагми, то речення не можна вважати ні мінімальною, ні однозначною одиницею мовлення, що особливо наочно на письмі;

5) структуру синтагм та їх точне розмежування необхідно строго враховувати у процесі сприймання тексту;

6) розмежування синтагм на письмі не фіксується, тому його доводиться з'ясувати кожному читачеві самому;

7) щоб точно визначитися у розмежуванні синтагм та адекватно зрозуміти зміст, самого речення часто недостатньо і потрібен контекст.

8) необхідність поняття **синтагма** обумовлена прагматичним значенням цієї мовленнєвої одиниці при освоєнні письмової форми мовлення, формуванні і розвитку вмінь та навичок читання й адекватного сприйняття тексту.

Категорія речення об'єднує вельми різні у структурному і смислово-граматичному плані одиниці з однаковим значенням. Більшість речень, які традиційно кваліфікуються як прості, мають складну структуру і такий же зміст, тому не можуть кваліфікуватися мінімальною одиницею мовлення. Звертаючи увагу на структуру мовлення (речення, тексту) і розмірковуючи про головну одиницю його організації – слово, словосполучення чи синтагму, – можна констатувати: речення, текст і взагалі мовлення мають синтагматичну основу: вони складаються із синтагм і сприймаються на рівні синтагм.

Грамматична природа синтагми визначається належністю її ключового слова до конкретної частини мови. Вони можуть бути іменні, дієслівні та прислівникові.

За характером міжсинтагматичного зв'язку можна виділити граматичний та смисловий зв'язок, а за його напрямком – вертикальний та горизонтальний. Усі види підрядного зв'язку мають вертикальний напрямок, а предикативний та сурядний – горизонтальний. Смисловий зв'язок виступає як власне-смисловий (при синтаксично зв'язаних компонентах), опосередкований (який виникає між граматично не зв'язаними компонентами, що групуються навколо ключових слів, з якими вони зв'язані) і асоційований. Останній проявляється при аналогіях, порівнянні, поясненні.

Академік Л.В. Щерба займався проблемою синтагми майже тридцять років, пройшовши шлях від фонетичного її тлумачення до синтаксичного, мовленнєвого. У своїх останніх виступах і нотатках, які залишилися, на жаль, не надрукованими, він говорить про неї як основну одиницю породження мовлення. Але разом з тим синтагма є також основною одиницею сприймання тексту. З яких структурно-смислових компонентів текст складається при формуванні його змісту, на такі ж компоненти він повинен членуватися при сприйманні цього змісту. Лише тоді його можна адекватно зрозуміти.

Синтагму можна визначити як мовленнєву, мінімальну і однозначну одиницю з ситуативним змістом, що, як правило, представлена групою слів, зв'язаних структурно, інтонаційно та змістовно, за допомогою якої формуються усі мовленнєві структури, починаючи з речення і закінчуючи текстом. Вона може бути представлена одним словом, якщо суб'єкт мовлення вважає його достатнім при об'єднанні з іншими синтагмами для реалізації комунікативної мети. Конкретизуючи значення слів, синтагма переводить їх у сферу мовлення. Текст, побудований з однозначних одиниць, при чіткому їх розмежуванні стає цілком доступним для адекватного розуміння. В усному спілкуванні цьому сприяє інтонація суб'єкта мовлення, на письмі – загальний зміст контексту. У системі графічних знаків немає такого, який би розмежував синтагми.

Якщо речення не є мінімальною й однозначною одиницею мовлення, то очевидно, що у процесі мовлення воно не виконує породжувальної функції. Мовленнєва структура, яка сама не відрізняється однозначністю, не може бути мінімальним компонентом організації мовлення. Таку функцію виконує синтагма. Суб'єкт мовлення орієнтується не на створення речень, а на передачу актуального змісту в цілому, на повну передачу інформації. В усному мовленні, коли категорія речення взагалі випадає з поля зору і суб'єкта, і слухачів, це більш ніж відчутно. На письмі, хоча речення і фіксуються автором, вся його мовленнєва діяльність також направлена не на речення, а на формування тексту і його змісту. Захоплений змістом, автор взагалі

забуває про речення і про мову і, безпосередньо використовуючи синтагму за синтагмою, відтворює актуальний для себе зміст.

У метамовному відношенні речення як предикативна структура є важливою одиницею при вивченні граматики. Але при безпосередньому спілкуванні ніхто свідомо не будує речень. Люди завжди зайняті передачею конкретного актуального змісту шляхом послідовного лінійного нарощення синтагм. На письмі вони традиційно структурують текст, фіксуючи у ньому речення, що допомагає розібратися у синтагматичній структурі тексту. Тільки коли людина відчуває психологічний тиск, вона у своєму мовленні орієнтується на речення і навіть на окремі слова, а не на текст і загальний зміст. Тому в таких випадках вона, як правило, нічого цікавого сказати не може.

Щодо слова, то воно взагалі не мовленнєва одиниця. У системі мови воно має узагальнене значення, а у структурі синтагми змінює якість свого значення і спільно з іншими словами синтагми набуває ситуативного однозначного змісту. Таким чином, слова мови використовуються не задля організації мовлення, а для формування синтагм, з метою відображення конкретних, однозначних мовленнєвих ситуацій. А шляхом послідовного нарощення синтагм породжується мовлення в його традиційному оформленні: речення, висловлювання, періоди, тексти. У структурі мовлення такої організуючої мовленнєвої одиниці, як слово, немає. Якщо б мовлення безпосередньо формувалося б із слів, то воно і сприймалося б на рівні слів. Але останнє проходить зовсім не так. Згадаємо перші рядки пушкінського «Євгенія Онегіна»: *“Мій дядько найчесніших правил...”*

Щоб правильно зрозуміти цей фрагмент, словникових значень слів недостатньо (*Мій + дядько + найчесніших + правил...* веде до перекручення змісту). При такому сприйманні не уникнути помилки. Особливо це стосується тих, хто погано знає ситуацію у культурному житті суспільства того часу, коли поет почав працювати над романом. Але для багатьох його сучасників ці строки були зрозумілі: читачі пов'язали їх з надрукованою напередодні байкою І.А. Крилова про ретельного Осла, якого селянин найняв охороняти свій город і який так жваво бігав по городу, старанно відганяючи пташок, що невдовзі все на ньому витоптав. У байці говорилося: *“Осел був найчесніших правил...”* Таким чином, слова байки стали алюзивним матеріалом, тобто ключем, для розуміння перших строк роману. Свого дядю герой не хвалить, а засуджує. Тільки синтагма в цілому (*ім'я + найчесніших правил*) як алюзивний засіб дозволяє підготовленому читачеві правильно зрозуміти поета. Для адекватного сприймання змісту текстів мало знати слова та їх значення, потрібне достатнє знайомство з загальнокультурною спадщиною народу. Діти 3 – 7 років розуміють значення багатьох слів, але вони ще мають предметно-словесне сприйняття мовлення, у них недостатньо знань, щоб осмислити дійсний зміст, який вони розуміють і тлумачать на рівні слів. Якщо не на рівні слів сприймаються речення і тексти, то це свідчить про те, що не на рівні слів вони і формувалися.

Л.В. Щерба наголошував, що в усному мовленні пауза у структурі синтагми неможлива, бо руйнує смислову єдність. Вона можлива лише між синтагмами.

У зв'язку з розглянутим традиційне вчення про члени речення постає недостатньо переконливим. Якщо речення формується не з окремих слів, а з синтагм, то не може не викликати сумнівів виділення з речення компонентів, менших за синтагму, які входять в його структуру при її формуванні саме як **мінімальні цілісні одиниці**, тому окремі їх слова не можуть бути самостійними компонентами (членами речення). Між ними та членами речення (у тому числі і в сучасному їх тлумаченні) немає нічого спільного, тому що речення як мовленнєва одиниця складається не з віртуальних членів, не з актантів та детермінантів, а синтагм. Не зрозуміло, яку реальну мовленнєву одиницю відображає у структурі речення ця теорія. Ситуація в період мовленнєвого акту, коли група слів, яка маніфестує синтагму і виступає в якості мінімального компонента речення, – об'єктивне явище. Але в цій групі раптом починають шукати і знаходити окремі самостійні члени речення, руйнуючи ті структури, з яких це речення безпосередньо було побудовано, та об'єднуючи слова, зв'язані не тільки внутрішніми синтагматичними зв'язками, але й міжсинтагматичними, не зважаючи на те, що це вторинний зв'язок і поєднує він у реченні не окремі слова, а цілі групи слів. Такі дії не можуть не викликати сумнівів щодо їх доречності.

Думається, що питання співвідношення членів речення та його синтагматичної структури, а також твердження, що речення в мовленнєвій діяльності народу реально будується у результаті реалізації тієї чи іншої структурної схеми шляхом поширення її різними “лексичними поширювачами”, потребує подальшого вивчення.

Література

Виноградов 1975: Виноградов, В.В. Синтаксические взгляды и наблюдения академика Л.В. Щербы [Текст] / В.В. Виноградов // Избранные труды. Исследования по русской грамматике. – М., 1975. – С. 488-516.

Вихованець 1992: Вихованець, І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови [Текст] / І.Р. Вихованець. – К.: Наукова думка, 1992. – 224 с.

Загнітко 2001: Загнітко, Анатолій. Теоретична граматики української мови. Синтаксис [Текст] / А. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – 662 с.

Реформатский 1947: Реформатский, А.А. Введение в языковедение [Текст] / А.А. Реформатский. – М., 1947. – С. 106.

Филатова 2010: Филатова, Е.В. Вопрос синтагмы в американской лингвистике [Текст] / Е.В. Филатова // Восточноукраинский лингвистический сборник. – Вып. 11. – Донецк, 2010. – С. 243-254.

Фоменко 1975: Фоменко, Ю.В. Является ли словосочетание единицей языка? [Текст] / Ю.В. Фоменко // Филологические науки. – 1975. – № 6.

Braine 1963: Braine, M. The ontogeny of English phrase structure: The first phase [Text] / M. Braine. – Language, 1963. – p. 1-13.

Fodor, Bever 1965: Fodor, J.A., Bever, T.G. The psychological reality of linguistic segments [Text] / J.A. Fodor, T.G. Bever // Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior. – 1965, 4. – p. 414-420.

Slobin 1971: Slobin, D.I. Psycholinguistics [Text] / D.I. Slobin // University of California, Berkeley, 1971. – p. 214.

В статье развиваются те мысли акад. Л.В. Щербы о синтагме, которые выражены им в его последних выступлениях и неопубликованных записях. В ней утверждается, что основной единицей организации и восприятия речи является синтагма. Уделяется внимание внутрисинтагматическим и межсинтагматическим связям и отношениям.

Ключевые слова: синтагма, синтагматическая структура, ключевое слово синтагмы, внутрисинтагматическая связь, межсинтагматическая связь, смысловая связь, опосредованная смысловая связь, ассоциативная смысловая связь.

The further development of Academician L.V. Shcherba's views as for syntagma, expressed by him in his last reports and unpublished works, is presented in the article. It states the main unit of speech organization and perception is syntagma. Special attention is paid to intrasyntagmatical and intersyntagmatical connections and relations.

Keywords: syntagma, syntagmatical structure, syntagma's key word, intrasyntagmatical connection, intersyntagmatical connection, meaningful connection, mediated connection, associative connection.

Надійшла до редакції 1 червня 2010 року.